

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

דף כג:

א. שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אלא אף חכמה הבאה ליילד והבא להציל מן הדליקה ומן הגיים ומן הנהר ומן המפולת הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים לכל רוח

כבר התבאר במסכת עירובין דף מה. שמי¹ שיצא חוץ לתחום משום פיקוח נפש בין אם היה הוא במצב של פקוח נפש כגון חולה, ובין אם יצא עבור אחרים כגון רופא אחות או מיילדת, וכיוצא בזה, יש לו אלפים אמה לכל רוח מהמקום שהגיע אליו², ואם היו מובלעין אלפים אלו בתוך תחומו שיצא משם רשאי לחזור לביתו, ויש לו אלפים סביב ביתו והתירו סופן משום תחילתן³, כדי שלא תהא מכשילו לעתיד לבא שימנע מלילך אם לא יהיה לו שם אלא ד' אמות.

ואם הגיע לעיר הרי הוא כאנשי העיר שהגיע אליה⁴, ויש לו אלפים לכל רוח חוץ לעיר.

¹ שו"ע ונו"כ תז א

² ועיין מנחת חינוך פרשת בשלח מצוה כד אות א שזה דוקא תחום דרבנן הם אמרו וכו' וזה תקנות ר"ג בר"ה אבל אם יצא חוץ ל"ב מיל לשיטות אלו ודאי אינו רשאי לילך שם אפי' אמה דעד עתה הי' מהלך ברשות מחמת סכנה אבל אם בלתי הסכנה ודאי אסור לילך וא"י חז"ל לעקור דבר מה"ת בקו"ע וז"פ. ומ"מ תקנות ר"ג היו מועיל לענין קידוש החודש כי בודאי רוב עדים היו באים מתוך ג"פ רק חוץ לתחום דרבנן וע"ז הי' התקנה ולבא ממקום רחוק לא הי' שכיח ופשוט.

³ ע' שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' קל"ב ושו"ת הת"ס האו"ח סי' ר"ג שהסכימו להתיר אפילו איסורים דאורייתא כשיש חשש שתהא מכשילין לעת"ל שלא ירצו להציל, ומאידך בא"ר סי' ת"ז סק"ו אסור איסורים דאורייתא, וכן במג"א סי' תצ"ו סק"ה בשם הב"ה, ובשו"ת ובהרת בחיים (הגר"ש קלוגר זצ"ל) סי' צ"ט כותב בהחלט לאסור איסורים דאורייתא, ובשו"ת הר צבי ח"ב סי' י' דגם באיסורים דרבנן אין לנו להוסיף יותר מהא דהתירו חז"ל בהני דג' עובדות דמס' ביצה י"א: ותו לא, עיין שם. והקשו סתירה ברמב"ם ובשו"ע שהתירו לחזור בכלי זיינן רק במקום סכנה ובבשכט סתמו דמותר בסתם משמע אפילו שלא במקום סכנה וע' באריכות בזה בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ז' וחי' (ובשלחן שלמה הכא סק"ז עוד הוספות על דבריו מכת"ק) ומסקנתו להחמיר, ועיי"ש כיצד מיישב דברי החת"ס וש"פ שמשמע לכאורה שהקילו, ובשו"ת אנ"מ ח"ד סי' פ' מאריך הרבה בכוחא דהתירא, אך גם לדבריו דוקא כשאי אפשר לחזור בענין אחר (ע"י נוי), וכפי שכתב בשו"ת אנ"מ ח"ה סי' כ"ה, וכן בשו"ת דבר יהושע ח"ג סי' ס"ט האריך להוכיח שדברי היעב"ץ והח"ס נכונים, ועיין בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' כ"ו וח"ח סי' פ"ז, ועיין שו"ת צי"א ח"ה סי' ט"ו פרק ז' וחי"א סי' מ' וחכ"א סי' נ"ט.

⁴ דעשאוהו כאלו שבת בה בין השמשות דכל העיר לו כד' אמות. מ"ב שם ד

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

לפיכך נהג שנסע בהיתר אל מחוץ לתחום לצורך חולה שיש בו סכנה, וסיים את תפקידו, הרי הוא כבני אותה העיר שאליה הגיע, ומותר לו ללכת אלפיים אמה מחוצה לה.⁵

אבל אסור לו לשוב למקומו (אפילו ברגל), אלא אם כן שובו למקומו דרוש לשם נסיעה נוספת עקב סכנה או משום חשש קרוב שיהיה צורך בנסיעה כזאת, כגון נהג אמבולנס בישוב שאין בו מספיק אמבולנסים לשעת הצורך לחולים שבסכנה. וגם כאשר מותר לו לחזור למקומו, אסור לו להחנות את המכונית בדרך או לסטות מן הדרך הקצרה אל תחנתו לשם סידורים שאינם קשורים להצלת נפש. וגם בהגיעו לתחנתו אל יסע יותר מן הנחוץ כדי למלאות את תפקידו לכשיוזעק מחדש.

נהג אמבולנס המקיים קשר טלפוני או אלחוטי עם תחנתו, אסור לו לשוב אליה, שהרי אפשר להתקשר אליו, בעת הצורך, בכל מקום שהוא נמצא, וישאיר בפעולה את מכשיר האלוט למשך כל הזמן, אלא אם כן הוא בא מנקודת ישוב מרוחקת שאין בה אמבולנס אחר לשעת חירום.

וכדינו של הנהג, כך דינו של הרופא, ואף הוא אסור לו לנסוע חזרה לביתו⁶ אלא אם כן קיים חשש סביר, שיזדקקו לו בביתו לטיפול בחולה מסוכן אחר.

אולם מותר לו לחזור עם נהג נכרי לביתו⁷, אם ביתו נמצא בתוך תחום שבת (אלפיים אמה) ממקום הישוב שאליה הגיע, אפילו אינו חוזר אלא משום נוחיותו. ואף לכתחילה מותר לו לטלפן לנהג מונית נכרי כדי שיקח אותו לבית החולה⁸, במקום לנסוע במכוניתו שלו (בתנאי שלא יגרם עיכוב שעלול להגביר את הסכנה לחולה), גם אם עושה כן רק כדי שהנהג הנכרי גם יחזיר אותו לביתו.

וכן הדין בתומכת לידה, (דולה) הרי היא כדין רופא, ויכולה לחזור עם נהג נכרי.

ואם היא יחידה במקומה, וקיים חשש שיצטרפו לה שם, מותרת היא אף לחזור באמבולנס. אבל אם יש אדם אחר שיוכל למלא את מקומה, לכתחילה יש להכין עבורה חדר בסביבת בית החולים לשעת הצורך, כדי שתוכל להישאר שם עד צאת השבת. אין לה מקום כזה, והשעה דחוקה לה (כגון שאין לה איפה להיות עד צאת השבת, או שאין לה אוכל במקום הימצאה), כי אז אם אין

⁵ ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דנראה כיון דרוב הראשונים סוברים כהרמב"ם, די"ב מיל הוי דאורייתא, ובס"י תד במ"ב ס"ק ז מביא שכן נראה גם מהשו"ע, ולפי"ז מי שנתרחק מתחומו י"א מיל וחצי, יש לו רק חמש מאות אמה ולא אלפיים, שהרי אז יעבור על איסור תורה. אך כיון שרבים חולקים, וגם הרמב"ם עצמו הרי סובר דלא נוהג איסור תחומים אלא בר"ה ולא בכרמלית, ע"ש בב"ה"ל ד"ה והואיל, אפשר דיש להקל, עכ"ד.

שמירת שבת כהלכתה פרק מ הערה קסט

⁶ דלא התירו סופו משום תחילתו רק באיסורי דרבנן, ועיין שו"ת ציץ אליעזר חכ"א סי' נט, וצע"ק בדברי שאילת יעב"ץ סי' קלב, ע"ש ד"ה ודקשיא, שו"ת ח"ס או"ח סי' רג ושו"ת ח"ס ח"ו סי' צט ד"ה דאיכא. וע"ע שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' פ, והמעייין שם בתוך דבריו יראה דלא בכל גוונא מתיר, ע"ש

⁷ דהתירו סופו משום תחילתו באיסור דרבנן, עיין סי' שכט ס"ט ובמ"ב ס"ק ב

⁸ והכי עדיף טפי, דבמלפון יש פחות חילול שבת, דהרי בנסיעה במכונית כל רגע של נסיעה עושה כמה וכמה הבערות. שמירת שבת כהלכתה שם הערה (קעו)

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

המרחק בין מקום הישוב שבו היא נמצאת כעת לבין מקום מגוריה יותר מאלפיים אמה (כקילומטר), ויש שם אמבולנס שמותר לו לחזור, מותר לה לשוב עמו הביתה. ובמקרה זה יש להיזהר מאד שנהג האמבולנס (אם הוא יהודי) לא יעשה שום פעולה מיוחדת בשבילה, כגון לנסוע נסיעה מיוחדת, במישרין או בעקיפין, ואפילו לעצור במקום מגוריה ליד ביתה אסור, אם אמנם עליו להמשיך לנסוע, כי אין שום היתר לפעולות כאלה, אלא תרד במקום שהנהג חייב לעצור. ואם קיים חשש שתוספת משא של אדם נוסף תגרום להאטת הנסיעה או להגברת צריכת הדלק, כגון שהרכב הוא קטן וקל, כי אז אין להתיר לה לחזור, אם לא שהנהג הוא נכרי.

בזמננו הואיל ורבים עלולים להמנע מלנסוע לצורך החולה אם יצטרכו להשאר שם בתנאים קשים, יש להתיר שיחזרו גם יותר מאלפיים אמה כל שאינם צריכים לחזור י"ב מיל, שבאיסורים דרבנן יש להתיר לפי המציאות שלנו.

והסכימו גדולי פוסקי ההוראה בזמנינו שבודאי יש לכתחילה לאנשי ההצלה והרפואה הנוסעים להצלת נפשות לעשות השתדלות שיהיה מזומן אצלם נהג גוי שיחזירם לביתם עם הציוד.

אבל בשעת הדחק כשאין מצוי אצלם נכרי, ויקשה עליהם לישאר עד לצאת היום במקום שהגיעו, רשאים לנהוג בעצמם ברכבם ולחזור לביתם, דאם לא נתיר להם נמצא אתה מכשילם לעתיד לבוא, שעלולים להתרשל במלאכת הקודש ויחפשו אמתלאות שונות להתחמק מלצאת להציל נפשות.⁹

ואנשי הצלה בעלי הנפש המחמירים לעצמם בזה ודאי ישאו ברכה מאת ה', אך בתנאי שאכן לא יגרום אצלם הדבר להתרשלות לעתיד לבוא מצידם או מצד לחץ של בני ביתם ומשפחתם.

⁹ בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ז' וחי' דין שם לענין רופאים קלי הדעת שבודאי יבואו להתרשל ולא לנסוע לקריאת הצלה אם לא יהיה בידם היתר לחזור ברכבם לביתם. ובארהות רבינו (ח"א עמ' קנ"ה) שהחזו"א זצ"ל הורה מפורשות לרופא שיחזור לביתו ברכבו, דאל"כ ישפיע הדבר על החלפתו ללכת להצלה, ופ"א גער ברופא אשר חזר רגלי לביתו מהלך זמן רב. ובשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' כ"ו וחי"ה סי' פ"ז, שאם על ידי שלא נתיר לחזור או למלטל ברשוה"ר יארע שלא יצא להציל כשצריך, הרי ספק זה מחייב אותנו להתירו מן התורה גם בחזרה וכו', ועיי"ש שמ"מ כיון שמצוי אצל חברי הצלה הרבה מקרים של פיקו"נ ראוי מאד להקפיד שמלאכת החזרה לביתם יעשה ע"י גוי, כי כמה שימנע בחילול שבת ייטב לו ולאנשי ביתו שלא ידמה השבת לחול. ובשו"ת קנין תורה (ח"ד סי' ל"ט) לאחר אריכות דברים כותב בזה"ל "האברכים המתנדבים להצלת נפשות אין להחמיר עליהם בחזרה כלל כשאין נכרי שיחזירם, זולת אם בעצמו ירצה לישאר או שהוא קרוב למוצ"ש, אמנם רופא הבא עבור שכר ובפרט רופא בית דלא שייך מכשילו לעתיד לבוא, יש לעיין בהתירו, ובעל שבא בלווית אשתו ללידה או לביה"ח עם אחד מצאצאיו לא שייך כלל היתר דחזרה". ועיין שו"ת שבט הלוי ח"א סי' צ"ד ברופא חילוני מחלל שבת בלא"ה, אין מחוייבים להוציא הוצאות כספיות כדי שימנע מלחזור לביתו על ידי חילול שבת, ועיין שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' מ"ב, שו"ת מגדנות אליהו סוף ח"ד בהערות לסימן זה, שו"ת ישא יוסף ח"א סי' ע"ו וח"ג סי' פ"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שאין לחברי הצלה לחזור לביתם במכוניתם, ובפרט אם מקבלים שכר, וכמבואר בביה"ל סי' תקכ"ו סעי' ו' (ד"ה וחוזרים), ורק בשעת הדחק (שיש חשש שלא ירצו ללכת להציל) ועל ידי נכרי יש להתיר סי' חוט שני ח"ד פרק צ' סעי' ו'.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

וכן דינים אלו נוהגים באדם שהלך להציל את הנפש ויצא חוץ לתחומו, כשגמר את מעשה ההצלה, יש לו אלפיים אמה לכל רוח מהמקום שבו הוא נמצא. ואם הוא בתוך העיר דינו כאנשי העיר ויש לו את כל העיר ואלפיים אמה מחוצה לה.

וכן כל היוצאים¹⁰ להציל נפשות מישראל מיד נכרים או מן הנהר או מן המפולת, יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו, ואם היתה יד נכרים תקיפה והיו מפתחים לשבות במקום שהצילו בו, הרי אלו חוזרים בשבת למקומם, על אף שהוא יותר מאלפיים אמה ובכלי זינב, שאם יסלקו הכלי זיין מהם יש לירא שמא ירדפו האויבים אחריהם, וכדי שלא להכשילם לעתיד לבוא שלא ירצו להציל עוד. ובין כשנצחו ישראל ובין כשנצחו נכרים מותרים הם לחזור בכלי זיין.

על אף שהתירו לו איסור תחומים ונתנו לו אלפיים אמה, אין לו לעבור שאר איסורים דרבנן, וכל שכן איסורי תורה¹¹, כדי שיוכל לשוב לביתו. מלבד איסור אמירה לנכרי שהתירו כמו שיבואר להלן.

חולה המשתחרר¹² בשבת אחרי טיפול בחדר מיון או המשתחרר מבית חולים (כגון בית חולים של נכרים) ואינו יכול להגיע לביתו בכוחות עצמו, אל לו לחזור הביתה במכונית אשר יהודי נוהג בה, אבל מותר לו לחזור במכונית שנוהג בה נכרי, אף אם הוא רק חולה שאין בו סכנה, והוא שאז אפשר לו להישאר בבית החולים עד הערב ולקבל בו כל צרכיו, וביתו נמצא בתוך תחום שבת. ובמקרה זה הנכרי גם יכול לקחת במכונית את החפצים של המשתחרר, כולל חפצי מוקצה. ומה טוב אם הנהלת בית החולים תיעד חדר בבית החולים אשר יהיה ניתן להמתין בו עד מוצאי שבת, ולא תשחרר חולים בעצם יום השבת.

נהג המסיע¹³ חולה שבסכנה לבית החולים הנמצא מחוץ לתחום כלומר אלפיים אמה מן הבית האחרון של העיר, אם אין הזמן דוחק לו, ישתדל להוציא תחילה מן המכונית את כל המטלטלין (אפילו שאינם כבדים) שאינם שייכים לנהיגה ואינם הכרחיים לנסיעה או לחולה, אם אמנם יש עירוב במקום חנית המכונית, כדי שלא יוציאם אל מחוץ לתחום.

ואם יש עירוב במקום היציאה, מותר לנהג לקחת עמו אוכל, לא רק עבור החולה שבסכנה, אלא גם בשביל עצמו¹⁴, אף אם יסע דרך מקום שאין בו עירוב ואסור לטלטל בו, ואפילו אם יסע אל

¹⁰ שו"ע ונו"כ שם ג

¹¹ שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ה דלא כאגרות משה והת"ם עיי"ש.

¹² שמירת שבת כהלכתה פרק מ נג

¹³ שש"כ שם עז

¹⁴ עיין מחנה ישראל מבעל הח"ח פל"א סע' א ו - ב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ראש השנה

מחוץ לתחום¹⁵. ואם הוא דואג, שמא לא יהיו לו ולחולה טלית ותפילין למחרת היום, מותר לקחת אותן ולהכניסן למכונת¹⁶.

נהג הבא להסיע בשבת חולה לבית החולים, מותר לו להביא מן הבית אל המכונת את רשיון הרכב ואת רשיון הנהיגה שלו ושאר הניירות שבלעדיהם אין לנסוע אף על פי שאין עירוב במקום היציאה, וישתדל להוציאם כלאחר יד, דהיינו שלא יטלטלם בידו או בכיסו, אלא יתנם בין החגורה למכנסיים או מתחת למגבעתו וכדו'. ואם אין עירוב במקום שאליו הביא את החולה, אל יוציא ניירות אלה מן המכונת, אלא ישאירם בה, וכן יעשה במפתחות המכונת ובשאר מטלטליו

אם אין עירוב במקום היציאה, אין להעביר אוכל בשביל הנהג מן הבית למכונת. ובשעת הצורך, אם אין המקום החוא רשות הרבים גמורה, מותר לנהג לצרף את האוכל שלו לזה של החולה ולהוציא שניהם ביחד. וכדין האוכל, כך גם לגבי טלית ותפילין, וכנ"ל.

ואם אין עירוב סביב בית החולים, הרי על הנהג לאכול את האוכל שלו במכונתו (במידה שעצם הכניסה והשהות במכונת לא גורמים שום חילול שבת), ואל לו להוציא ממנה.

¹⁵ עיין במנחת שלמה ח"א סי' טו

¹⁶ עיין במחנה ישראל הנ"ל סעי' ג, ובמנחת שלמה ח"א סי' טו ובשלחן שלמה סי' ש"ח סעי' ד ס"ק כב (ב) שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>